

18.11.2025

Питання 1 «Виконання розпорядження КМУ від 13 грудня 2024 р. № 1265-р «Про схвалення Державної стратегії боротьби із стійкістю до протимікробних препаратів на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2026 роках»»

Доповідач -Володимир Жданов – генеральний директор ДУ «Луганський ОЦКПХ МОЗ»

Кабінет Міністрів України розпорядженням від 13 грудня 2024 р. №1265-р затвердив Державну стратегію боротьби зі стійкістю до протимікробних препаратів на період до 2030 року.

Стратегія включає розширення національної мережі мікробіологічних лабораторій, посилення системи інфекційного контролю на рівні закладів охорони здоров'я, епіднагляду за резистентними збудниками, з урахуванням комплексного підходу «Єдине здоров'я».

Антимікробна резистентність (АМР) ускладнює лікування інфекційних захворювань і збільшує витрати на охорону здоров'я, тому впровадження системних заходів, передбачених Стратегією, допоможе убезпечити пацієнтів і зберегти здоров'я населення від глобальних загроз, які становить АМР. В Україні в умовах війни ризик поширення резистентних інфекцій стає ще вищим через велику кількість травм унаслідок бойових дій та необхідність тривалого лікування поранених.

Основними цілями та напрямками Стратегії :

1. Посилення системи профілактики інфекцій та інфекційного контролю у закладах охорони здоров'я.

2. Підвищення спроможності бактеріологічних лабораторій.

3. Впровадження системи спостереження за збудниками з антимікробною резистентністю та споживанням протимікробних лікарських засобів.

4. Посилення заходів для забезпечення благополуччя тварин, ветеринарно-санітарного та епізоотичного благополуччя в частині протидії поширенню збудників з антимікробною резистентністю.

5. Підвищення обізнаності населення, медичних працівників та спеціалістів ветеринарної медицини щодо профілактики інфікування і протидії поширенню збудників з антимікробною резистентністю.

6. Посилення кадрового потенціалу та проведення наукових досліджень.

Стійкість збудників інфекційних хвороб до протимікробних препаратів або антимікробна резистентність (antimicrobial resistance, AMR) є глобальною загрозою для здоров'я людей, тварин, рослин і навколишнього природного середовища.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, протягом останніх п'яти років в усьому світі відзначається ускладнення ситуації з інфекційними хворобами, пов'язаними із наданням медичної допомоги, більшість з яких спричинені мікроорганізмами з антимікробною резистентністю. Щороку в закладах охорони здоров'я, що надають стаціонарну медичну допомогу, та закладах довготривалого догляду на території Європейського Союзу та Європейського економічного простору фіксують до 8,9 мільйона інфекційних хвороб, пов'язаних з наданням медичної допомоги, що стають причиною майже вдвічі більшої кількості втрачених через інвалідність років життя, ніж інші 32 найпоширеніші інфекційні хвороби.

Основними причинами виникнення інфекційних хвороб, пов'язаних з наданням медичної допомоги і поширенням збудників з антимікробною резистентністю в закладах охорони здоров'я, є низька якість медичної допомоги, недотримання в закладах охорони здоров'я вимог до медичної інфраструктури, відсутність або недосконалість системи профілактики інфекцій та інфекційного контролю.

Зокрема, основними критичними прогалинами в системі профілактики інфекцій та інфекційного контролю є неналежне дотримання асептичних технік під час проведення медичних процедур і маніпуляцій, забруднення медичного обладнання та витратних матеріалів, неякісне прибирання приміщень, відсутність кваліфікованих спеціалістів/фахівців з профілактики інфекцій та інфекційного контролю, відсутність навчання і підготовки працівників закладів охорони здоров'я з профілактики інфекцій та інфекційного контролю, переповненість ліжок, дефіцит працівників та обмежені інфраструктурні можливості закладів охорони здоров'я для ізоляції пацієнтів з інфекційними хворобами.

В Україні станом на 2018 рік, відповідно до даних державної установи "Центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України", показник розповсюдження інфекційних хвороб, пов'язаних з наданням медичної допомоги, становив 0,04 відсотка, на 2019 рік - 0,035 відсотка, що свідчить про відсутність належного епідеміологічного нагляду за такими інфекційними хворобами в закладах охорони здоров'я. Зазначене підтверджується проведенням у 2021 році дослідженням з визначення одномоментного розповсюдження інфекційних хвороб, пов'язаних з наданням медичної допомоги в закладах охорони здоров'я, що надавали цілодобову стаціонарну медичну допомогу, за результатами якого рівень поширення інфекційних хвороб, пов'язаних з наданням медичної допомоги в Україні склав 5,7 відсотка (приблизно 464 000 випадків на рік).

Для якісної медичної допомоги та протидії поширенню антимікробної резистентності вкрай важливо, щоб антимікробні препарати призначалися обґрунтовано і без зловживань. Нераціональне застосування

антибіотиків призводить до надлишкових побічних явищ у хворих та до формування антимікробної резистентності — супербактерій, що стають стійкими до препаратів, призначених їх знищувати.

У медичних закладах належне та безпечне використання антимікробних препаратів регламентується Стандартом медичної допомоги «Рациональне застосування антибактеріальних і антифунгальних препаратів з лікувальною та профілактичною метою», затвердженим МОЗ.

З 2024 року спеціалісти регіональних центрів контролю та профілактики хвороб здійснюють моніторинг якості дотримання цього Стандарту у закладах охорони здоров'я. Результати моніторингу якості дотримання цього Стандарту у закладах охорони здоров'я свідчать про серйозні прогалини в дотриманні вимог Стандарту.

Узагальнені показники демонструють розподіл використання антибіотиків за класифікацією AWaRe (доступ, спостереження, резерв), а також відображають своєчасність проведення бактеріологічних досліджень для ідентифікації збудника інфекції й вибору правильного препарату.

Наразі показники застосування антибіотиків як у закладах первинної медичної допомоги, так і в стаціонарних установах далекі від рекомендованих.

Медики повинні частіше обирати антибіотики **ГРУПИ ДОСТУПУ**: у **95%** випадків під час надання первинної та у **>60%** випадків спеціалізованої допомоги, тоді як нинішні показники становлять лише 59,1% та 39,8% відповідно. Антибіотики групи доступу є ефективними, мають нижчу собівартість і менш сприяють розвитку резистентності.

Застосування антибіотиків **ГРУПИ СПОСТЕРЕЖЕННЯ** необхідно скоротити до менш **ніж 5%** випадків у первинній ланці, тоді як зараз цей показник сягає 32,4%. Ці препарати повинні застосовуватися лише тоді, коли антибіотики групи доступу не ефективні.

Щодо антибіотиків **ГРУПИ РЕЗЕРВУ**, їх призначають невинновдано часто, хоча вони призначені лише для крайніх випадків, коли інші антибіотики не працюють. На первинному рівні їхнє застосування має бути практично відсутнім, за винятком рідкісних випадків, що передбачені Стандартами МОЗ, а у спеціалізованих установах — менше ніж 5%. Наразі ці препарати призначають у 8,7% випадків первинної допомоги та у 29,0% випадків спеціалізованої допомоги.

Найбільш тривожним є те, що лише кожному четвертому пацієнту у стаціонарі перед початком емпіричного лікування антибіотиками проводиться своєчасне бактеріологічне дослідження. Це дослідження дозволяє значно підвищити ефективність терапії.

Дані моніторингу за 2024 рік чітко демонструють масштаб проблеми некоректного використання антибіотиків.

ДУ «Луганський ОЦКПХ МОЗ» відразу після затвердження розпорядженням КМУ від 13 грудня 2024 р. №1265-р направлено для ознайомлення та виконання Державну стратегію боротьби зі стійкістю до протимікробних препаратів на період до 2030 року та операційний план з її реалізації у 2024–2026 роках, накази МОЗ України №№1614, 1513 з нагадуванням про те, що усі заклади охорони здоров'я, незалежно від форми власності, зобов'язані посилити інфекційний контроль та оптимізувати використання антибіотиків.

В ЗОЗ області за минулий період 2025 року керівниками організована та проведена наступна робота:

- розроблені та затверджені плани заходів з профілактики інфекцій та інфекційного контролю та протидії поширенню збудників з антимікробною резистентністю;
- проведені заняття щодо ознайомлення з Державною стратегією боротьби зі стійкістю до протимікробних препаратів на період до 2030 року та операційним планом з її реалізації у 2024–2026 роках, наказами МОЗ України №№ 1614, 1513;
- медпрацівники ЗОЗ навчаються з питань профілактики інфекцій та інфекційного контролю на навчальній платформі ЦГЗ: дистанційні курси «Загальні положення. Профілактика інфекцій та інфекційний контроль», «Гігієна рук як основний захід профілактики: Профілактика інфекцій та інфекційний контроль» та отримали відповідні сертифікати;
- медичні працівники беруть участь у тематичних заходах, організованих офіційними провайдерами БПР, у тому числі на тему «Навчання з антимікробної резистентності (AMR) та раціонального використання антибіотиків»;
- розробляються та впроваджуються СОП «Раціональне застосування антибактеріальних і антифунгальних препаратів з лікувальною та профілактичною метою», «Адміністрування призначення АМП», «Преавторизація призначення АМП групи резерву», «Контроль за побічними реакціями при використанні антимікробних препаратів».

Фахівцями ДУ «Луганський ОЦКПХ МОЗ» та ЗОЗ Луганської області проводиться інформаційно-роз'яснювальну роботу серед населення з питань раціонального застосування та правильного використання антибіотиків на офіційних сайтах, в соціальних мережах, хабах та місцях розташування ВПО.

За даними моніторингу раціонального застосування антибактеріальних препаратів з лікувальною та профілактичною метою, проведених фахівцями відділів інфекційного контролю або відповідальних осіб в ЗОЗ області в 2025 році визначені наступні індикатори якості:

Значення індикатору якості медичної допомоги щодо раціонального застосування антибактеріальних препаратів з лікувальною та профілактичною метою у закладах первинної медичної допомоги				
	Відсоток пацієнтів, яким призначено антибактеріальні препарати групи доступу	Відсоток пацієнтів, яким призначено антибактеріальні препарати групи спостереження	Відсоток пацієнтів, яким призначено антибактеріальні препарати групи резерву	Відсоток пацієнтів, яким антибактеріальні препарати призначено після забору зразку біологічного матеріалу для проведення бактеріологічного дослідження
Область	93,8	6,1	0,1	15,5
Україна	59,1	32,4	8,7	н/а
Цільове значення	95,0	<5,0	0	н/а

Значення індикатору якості медичної допомоги щодо раціонального застосування антибактеріальних препаратів з лікувальною та профілактичною метою у закладах стаціонарної медичної допомоги				
	Відсоток пацієнтів, яким призначено антибактеріальні препарати групи доступу	Відсоток пацієнтів, яким призначено антибактеріальні препарати групи спостереження	Відсоток пацієнтів, яким призначено антибактеріальні препарати групи резерву	Відсоток пацієнтів, яким антибактеріальні препарати призначено після забору зразку біологічного матеріалу для проведення бактеріологічного дослідження
область	67,7	28,9	3,4	40,2
Україна	39,8	31,1	29,0	24,3
Цільове значення	>60,0	<40,0	<5,0	100,0

Отримані результати в боротьбі з антимікробною резистентністю, хоча і кращі ніж загальні по країні, але ще є над чим працювати, планувати терапію більш обґрунтовано, щоб підвищити її ефективність та безпечність, а також зменшити поширення антибіотикорезистентних штамів мікроорганізмів та досягти стратегічних цілей для покращення індикаторів якості медичної допомоги щодо раціонального застосування антибактеріальних препаратів з лікувальною і профілактичною метою.

Пропозиції до проєкту рішення

1. Керівникам закладів охорони здоров'я, що надають медичну допомогу в стаціонарних умовах:

1.1. Керівникам закладів охорони здоров'я забезпечити дотримання галузевих стандартів у сфері охорони здоров'я, зокрема, стандарту медичної допомоги «Рациональне застосування антибактеріальних і антифунгальних препаратів з лікувальною та профілактичною метою», затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 23 серпня 2023 року № 1513 та Стандарту медичної допомоги «Парентеральна периопераційна антибіотикопрофілактика», затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17 травня 2022 року № 822.

Термін виконання – постійно

1.2. Відповідно вищенаведеному стандарту (наказ № 1513) використовувати АБП лише за ознак інфікування та проводити комплексну оцінку стану пацієнта, своєчасний перегляд (ескалацію та деескалацію) та відміну АБП терапії, уникати необґрунтованої, тривалої АБП-терапії, тривалого використання АБП широкого спектру дії.

Термін виконання – постійно

1.3. Забезпечити своєчасне виконання бактеріологічних досліджень відповідно до показань передбачених у Порядку та галузевих стандартах охорони здоров'я.

Термін виконання – постійно

1.4. Проводити навчання щодо показань та технік забору біологічного матеріалу для бактеріологічних досліджень, зокрема крові та ліквору.

Термін виконання – щорічно

2. Керівникам закладів охорони здоров'я, що надають первинну (амбулаторно-поліклінічну) медичну допомогу:

2.1. Забезпечити письмово та обґрунтовано призначення антибіотикотерапії у формі первинної облікової документації № 025/о «Медична карта амбулаторного хворого № __», затвердженій Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 14 лютого 2012 року № 110, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 28 квітня 2012 року за № 661/20974 або у Реєстрі медичних записів, записів про направлення та рецептів в електронній системі охорони здоров'я (далі – амбулаторна карта).

Термін виконання – постійно

2.2. Вибір та призначення антибактеріальних препаратів здійснювати відповідно до затверджених галузевих стандартів медичної допомоги та Переліку джерел клінічних настанов, затверджені наказом МОЗ України від 28 вересня 2012 року № 751, зареєстрованому в Міністерстві юстиції України 29 листопада 2012 року за № 2001/22313.

Термін виконання – постійно

3. Департаменту охорони здоров'я ЛОБА:

3.1. Надавати консультативну допомогу закладам охорони здоров'я області (профільні експерти) по раціональному застосуванню антибактеріальних і антифунгальних препаратів.

4. ДУ «Луганський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України»:

1.1. Проводити моніторингові візити за можливості кадрового та матеріального ресурсу до закладів охорони здоров'я з метою моніторингу індикаторів якості медичної допомоги щодо раціонального застосування антибактеріальних препаратів з лікувальною та профілактичною метою.

Термін виконання: 1 раз на 2 роки

1.2. Проводити інформаційно-роз'яснювальну роботу серед населення щодо раціонального використання антибактеріальних препаратів в соціальних мережах, на сайті установи, місцях тимчасового перебування внутрішньо переміщених осіб, хабах та шелтерах, організованих місцевими та районними адміністраціями Луганської ОВА.

Термін виконання: постійно